

misli (čeprav tega z lastno izkušnjo ne moremo preveriti), je barvitost, duhovitost, nepričakovanost in s tem sporočilnost teh razmišljanj in spominjanj tolikšna, da je zgolj zaradi tega njegovo delo vredno prebrati.

Da je res v tem osnovna vrednost romana, pa lahko trdim tudi po ugotovitvah, da je naravnosti na posameznosti prilagojena sama oblika pripovedi. Ta je precej zapletena in težko berljiva. Z izredno dolgimi zloženimi stavki, kjer se ne kopičijo samo odvisniki, temveč tudi glavni stavki, s komaj zaznavnimi prehodi od enega spomina k drugemu ali k sedanosti, z neoznačeno spremembo pripovedovalca, s prepletanji in vrivki, vendar kljub temu z gladko tekočo in smotrno notranjo ureditvijo stavka, je Suhadolčan dosegel, da zaradi težavnega razbiranja ožjih in širših pomenskih zvez beremo počasi, se večkrat vračamo na že prebrano, pri tem pa nujno usmerimo pozornost tudi na posamezne delce pripovedi, ki nam dejansko povejo več kot okvirna zgodba sama.

Zoran Božič

Dr. MATJAŽ KMECL, NOVELA V LITERARNI TEORIJ

Literarnoteoretična knjiga dr. Matjaža Kmecla *Novela v literarni teoriji** obsega dve znanstveni enoti: najprej obravnava témo, ki jo imenuje naslov, nato pa kratko razvije predlog za konkretno literarnozgodovinsko raziskavo, torej predlog, ki metodološko sledi ugotovitvam iz prvega dela.

Delo pomeni — kot pove avtor na zavihku — teoretsko osnovo za literarnoteoretično disertacijo. Tovrstni osnovi primerno intenzivna sta zgoščena analiza problema in izvorni prispe-

vek k njegovi razrešitvi v prvem, splošnoteoretskem poglavju. Po razgledu čez bistvene informativne točke številnih izvajanj o noveli, ki so se najbolj obvezujoče nakopičila v nemškem raziskovalnem prostoru ter po upoštevanju nepomembnih odmevov v slovenski teoretični misli, avtor nedvoumno sklene: »Literarna teorija ni kljub številnim poskusom iznašla kakšne temeljne, obvezne in splošnoveljavne shematične definicije za pripovedno literarno vrsto, ki po neki približni sodbi v književnosti praktično obstaja kot »novela« ...« (str. 33). Kajti ne samo, da se je novelna teorija ob vedno hujših raziskovalnih strasteh vedno znova iskala med nasiljem normative in neulovljivostjo žive literarne forme, končno je s Šklovskim pristala v kaj odprti možnosti; da je novela pač pripoved srednje dolžine.

Prav ta dokončna relativizacija teorije, ko so oprijemljiva le osnovna vrstna določila: da gre za pripoved v prozi in pa približna kvantitativna meja navzgor (do romana), omogoča M. Kmeclu samosvoj strukturalen poseg, ki ima naravo sintetiziranja in izoliranja osnovnih spoznanj o noveli. Avtor začneja iz razmerja med pripovednim in novelo. To pa je seveda razmerje med literarno zvrstjo (kot osnovno »pesniško držo«) in njeno vrsto. Nadaljnji in natančni premislek pripovednih perspektiv znotraj pripovedovanega (tim. »point of view«) pa avtorju pokaže, da gre vedno le za posebno teoretsko transformacijo vseh treh literarnih vrst, kar jim omogoča njihova imanentna predliterarna kvaliteta. Kajti vsaka pripovedna volja — avktorialna, personalna, prvoosebna — vsebuje ekvivalent, ki kvalitativno ustreza epski, dramski, lirski vrednosti. Glede na kvantitativni vidik pa to pomeni, da je opravek z osnovnimi pripovednimi združbami, ki veljajo za vse pripovedne književnovrstne opredelitve in ki imajo vrednost najmanjše (že) sporočilne enote. Pred njimi — dokazuje av-

¹ Dr. Matjaž Kmecl: *Novela v literarni teoriji*, Založba Obzorja Maribor 1975, opremil Bronislav Fajon, 86 strani.

tor — pomensko stabilna pripovedna informacija ni mogoča, lahko pa se strukturirajo v višje združbe: novelo, roman.

Take osnovne združbe avtor imenuje »temeljne pripovedne enote«. Intuitivno jih sluti publicistično pisanje tedaj, ko govori o sliki, prizoru in podobno. Funkcija temeljnih pripovednih enot je trojna; v njihovi razločitvi in poimenovanju je pravzaprav koncentriran avtorjev teoretski napor. Govori o pripovednem poročilu (ki je čisto epsko), pripovedni sliki (lirskoepsko) in pripovedni sceni (dramskoepsko). Tako je izdelal predstavo o temeljnih gradbenih elementih, ki so vraščeni v vsako širšo pripovedno strukturo, naredil je »korak iz kvalifikacijske transcendence v strukturno kvantifikacijo«, pri čemer mu je uspelo povezati semantični in morfološki aspekt. Z uvedbo temeljnih pripovednih enot končno odpade iskanje teoretičnega obrazca za novelo kot razvojno literarno vrsto, ki jo zasledujemo od Boccaccia, s tem pa tudi vsaka teoretskospekulativna interpretacija novele. Z iznajdbo in določitvijo njenega temeljnega pripovednega statusa jo lahko opazujemo »kot formo, ki nenehno sproti nastaja, se sestavlja in širi ter sproti tudi nenehno prehaja v drugo (daljšo) pripovedno vrsto — roman« (54). Temeljna pripovedna enota je razvidno ponazorjena še ob odlomku iz Mencingerjevega *Vetrogončiča*. — Morebiten pomislek bi se vendarle glasil: kaj nam zagotavlja, da je temeljna pripovedna enota po svoji kvaliteti še vedno v prevladujočem območju pripovednega, ne pa morda že lirskega ali dramatskega?

V Pregledu za konkretno literarnozgodovinsko raziskavo avtor širše ilustrira praktično uporabnost osnovne pripovedne enote ob problemu geneze povojne slovenske proze. Prvi stopnji — ugotavljanje pomensko in oblikovno naravo opisanih enot naj sledi druga — označiti način njihovega medseboj-

nega povezovanja. Konkretno: od začetnih kratkih proznih prispevkov mladih piscev, zbranih okrog *Mladinske revije* do tvorbe njihovih večjih in poznejših pripovednih izdelkov. — Kmeclova zgoščena, jezikovno asketska knjižica je prvi resen slovenski prispevek k literarnoteoretičnemu statusu novele (in prek nje romana), ki s svojimi izsledki prinaša prožno znanstveno izhodišče za proučevanje slovenske proze. Vse kaže, da bi se le prek temeljnih pripovednih enot lahko teoretično obvladljivo približali posebno modernemu slovenskemu pripovedništvu (npr. Švačić).

Peter Kolšek

DR. MATJAŽ KMECL, OD PRIDIGE DO KRIMINALKE

Od pridige do kriminalke je zaokrožena zbirka literarnozgodovinskih tekstov istega avtorja,* ki nudi manj teoretično, zato pa prijetno ali celo razburljivo branje. Informativno komponirani prispevki so uglašeni na dokaj nepoznano témo: zdaj mučno zdaj spodbudno porajanje slovenskih proznih začetkov in njihovo zorenje v prve sklenjene pripovedne estetske sestave nekako v sredini prejšnjega stoletja.

Motili bi se, če bi od knjige pričakovali sistematično monografsko eksplicacijo. Njen namen je bežnejši: tako rekoč mimogrede, v kratkih znanstvenih diskurzih pokazati na tiste dinamične duhovnozgodovinske principe in narodnopraktične pogoje, ki so tudi odločilno pripomogli k specifičnemu formiranju slovenske proze, pa jih literarna zgodovina doslej ni upoštevala ali pa jih je sploh prezrla. Večkrat je področje toliko novo, da se avtorju ni treba utrujati s polemiko. Literatura

* Dr. Matjaž Kmecl: *Od pridige do kriminalke*, *Mladinska knjiga* 1975, oblikoval Borut Kovše, 148 strani.